

ՆՈՐԱՎԵՊ

ԱՐՄԵՆԱԿԻՆ ՅՈՅՍԵՐԸ

Երբ կ'իմանայինք թէ մեր գիւղին մէջ վարդապետ մը եկած է՝ նոյն օրերը ուրախութեամբ եկեղեցի կը վազէինք, կամ նոր ձայն մը լսելու և կամ վեղարին մէջի նոր դէմքը տեսնելու համար: Եւ այնքան միշտ նոյն էր մեր զգացումը այս մասին՝ որ մեր մայրերը շատ անգամ զմեզ եկեղեցի զրկելու դիւրին միջոց մը գտած էին խաբելով ըսելու՝ թէ « Երէկ նոր վարդապետ մը եկած է »:

Անձրեւոտ կիրակի մը՝ երբ աչքերս բացի՝ մայրս « Ելի՛ր ժամ գնա՛ » ըսելու տեղ՝ « Դ... վարդապետը եկած է և այսօր քաղաք պիտի տայ » ըսաւ: Այդ « Դ... վարդապետը մականունով աւելի ծանօթ՝ իրեն գիտութեամբ ժողովրդենէն յարգուած էր, և տղաքներէն իր տեսքով՝ Ուրախութեամբ մը կը վազէինք անոր քարոզներուն. եթէ բան մ'ալ չհասկնայինք՝ կը բաւէր որ ձայնը կը լսէինք որ դիմագծին համեմատ անուշ էր:

Այդ օրը՝ առանց ձմրան անձրեւին ուշ դնելու՝ երեք ընկերս վազեցինք եկեղեցին Դասին մօտ տեղ գրաւելու համար: Գիգօն որ ամենէն պզտիկն էր՝ եկեղեցիէն հեռու կը փախչէր սովորաբար, ու շատ անգամ իրեն կը հետեւէինք — մանաւանդ երբ օդը լաւ էլլար. իսկ Կարապետին այն ատեն կը հետեւէինք՝ երբ այսպէս կ'անձրեւէր:

— Կարապետ, կէս մը տըրտէրի տղայ կը համարուիս, գիտե՞ս, նայինք ի՞նչ է այսօրուան քարոզին նիւթը, հարցուց Գիգօն, երբ կծկուած պատերուն ըստըստելով կ'երթայինք:

— Այսօր ողորմութեան վրայ քարոզ պիտի տայ, պատասխանեց Կարապետ:

Եւ իրաւ ալ այդ էր քարոզին նիւթը: Եկեղեցին լեցուեցաւ ունկնդիրներով: Վարդապետին քարոզը՝ սրտաշարժ պատմու-

թիւններով համեմուած՝ աւելի պտուանելէն հառաչանքներ կը գողնար: Մարդիկ այնպիսի դիւրքի մը մէջ էին որ կարծես թէ վայրկեան մ'առաջ դուրս կ'ուզէին ելլել ... աղքատներուն ողորմելու համար:

Վարդապետը մասնաւոր դիտումով մը այդ նիւթը ընտրած էր: Նոյն օրերը շատ մը աղքատ գաղթականներ՝ եկած խոնուած էին ժամուս աղքատանոցին մէջ, որոնցմէ շատերը՝ ինչպէս գիտէինք կորսնցուցած էին իրենց ծնողքը կամ որդիքը, և իրենց ինչքերը՝ Քիւրտերուն անցած: Անոնք հետեւ երկիրներէ եկած էին հետիոտն և մուրալով: . . .

Երբ եկեղեցիէն դուրս կ'ելլէինք՝ ձիւնախառն անձրեւը սաստկացած էր և սաստիկ հով կար, այնպէս որ Գիգօն իսկ չէր ուզեր եկեղեցիէն ելլել:

— Եկէ՛ք, ըսաւ Կարապետ՝ իր պատահական ողորմած շեշտով, մինչեւ որ հովը դադրի՝ Աղքատանոց երթանք, հոն ծերեր կան՝ որոնք մեզի նոր-նոր պատմութիւններ կը պատմեն:

Գիգօն երեսը թթուեցուց. բայց պէտք էինք եկեղեցիէն դուրս ելլել. դռները պիտի բացուէին: Կարապետին հետեւեցանք: Վարդապետին քարոզը մեզմէ առաջ ուրիշներն ալ զրկած էր հոս, և շատերը հին զգեստներու ծրարներ թեւերնուն տակ՝ մեզի հետ կը մտնէին: Առաջին սենեակները լեցուած էին աղքատներով և այցելունքով. մեր գեղացիները ամէն սենեկի մէջ լուսեմամբ կեցած՝ մտիկ կ'ընէին ծերունի սրտաշարժ պատմութիւնները. և երբ պէտք ալ ըլլար՝ արցունք չէին խնայեր: Մենք ամենէն ծայրի սենեակը գնացինք: Հոն կը դողդային մի քանի աղքատներ, և ոմանք չոր հացի կտորներ կը կրծէին: Եւ վայրկեան մ'առաջ անոնց բերնէն պատմութեան թիւ մը քաշելու համար հարցուցինք:

— Ո՛ր կողմերէն եկած էք:

— Բագրեւանդէն, Աստուծոյ զաւակներ, նստէ՛ք, նստէ՛ք. ըսաւ ծերունի մը հայրական շեշտով. և միանգամայն լաթի կտորով մը հովաճարելով նիհար դէմքը

պատանւոյ մը՝ որ կրականորէ մէջ կ'երեւէր, այնքան կարմրցած էր:

— Ձերմ ունի, կրկնեց մեզ նոյն ծերունին՝ ցուցնելով հիւանդը, որ աղտոտ և պատուտած վերմականորէ տակէն գլուխը դուրս ձգած էր, և աչքերը բանալու իսկ կարողութիւն չուներ:

Ուշադրութիւն չէի դրած՝ որ ես ու Գիգօն մնացեր էինք. կարապետը չկար: Դիւրունի գրեթէ լալով՝ բերնուց սոված պատմութիւն մը կրկնեց: Ո՛վ գիտէ, քանի աղքատանոցի յարկեր լսած էին այդ պատմութիւնը՝ որ անցած էր այդ բարի մարդուն զխէն:

Դիւրունին երկար մորուց մ'ունէր, որ եթէ մաքուր ըլլար՝ ձիւնի պէս պիտի փայլէր կուրծքին վրայ. խոշոր արտեւանունքներով և մեծ ճակատով պատկառանք կ'ազդէր:

Սա իր պատմութիւնը տասը վայրկեանի մէջ լմնաց: Իր գիւղին մէջ տուններ և երկիրներ և հարիւրաւոր ոչխարներ ունեցած է եղեր ժամանակին. բայց երբ Քիւրտեր իրենց գիւղէն վրայ կը յարձկին՝ իր որդիներուն հետ երկիրներն ու ստացուածքն ալ կը կորսնցնէ: Եւ հիմայ այդպիսի բարեկեցիկ անձ մը մուրալու ելած էր:

Դիւրունին իր պատմութեան վերջերը հասած էր՝ երբ մեր կարապետ ընկերը հեհեհալով ներս մտաւ. ան իր տունը թռած էր, զգեստ և կերակուր բերելու համար: Դիւրունին պատմութիւնը լմնցնելէն վերջ՝ առաւ կարապետին բերածները՝ օրհնէնքներ մը մշակելով: Օրհնէնքին վերջաբանն էր՝ « Չեր նեղութիւնները մեզի տայ Աստուած »: և նոյնը կրկնեցին նաեւ սենեկին միւս աղքատները. և հիւանդ պատանին ալ կիսաբաց աչքերով մեզի նայեցաւ ու երկու անգամ գլուխը շարժեց, կրկնելով անշուշտ մտքէն՝ « Չեր նեղութիւնները ինձի տայ Աստուած »: ... Ու այն ատեն մեր աչքերը լեցուեցան, և չուզեցինք ցուցնել իրենց այն արցունքները՝ որոնք անոնց մէջ կը հոսէին:

— Այս հիւանդը ձեր որդին է, հարցուցինք ծերունիին:

— Չէ, իմ բարերարս եղած է. և ես զինքը մեռած որդիներուս չափ կը սիրեմ. յուզուած պատասխանեց ան. և գրեթէ ժամ մը համր կեցուց զմեզ այն պատմութեան դիմաց՝ որուն դիցազներ մեզի մօտ անկողնոյ մէջ կ'այրէր:

*
**

Այաշկերտի թօփրագ-գալէ գիւղին մասնական յարձակում մ'եղած էր Քիւրտերէն. և այն աշնան վերջերը, Երբ ձմեռը կը մօտենար հոն՝ « Թալլուգ վաթիւր կը մօտենայ » կ'ըսէր տառապեալ ժողովուրդը՝ սրտի դողդողումով, հայը ամբողջ գրեթէ ութը ամիսներ իր քրտինքով ձմրան պաշարը կը պատրաստէր. Քիւրտը աշնան վերջերը զանոնք պատրաստ կը գտնէր իւրեն համար. և եթէ տեղացիները յանդգնէին դիմադրութիւն ընելու, և կամ աւելի հիշտ՝ իրենց ձմրան պարէնը պահպանէին, ստացուածքին հետ իրենց կեանքն ալ ապահով պիտի նուիրէին անոնց: Ինչընտեսական թուականին երբ թեթեւ յարձակում մ'ըրին Քիւրտերը, տեղացիները իրենց հայրերէն սոված ընթացքը չընկնէին. իրենց բահերուն վրայ յոյսերնին դրած՝ ուզեցին փորձ մ'ընել իրաւունքնին պաշտպանելու. բայց յարձակողները ժամանակ չտուին որ փորձը փորձ ըլլայ. և ահա սկսան կրակը թէ՛ տուններու և թէ՛ անձերու:

*
**

Չմեռ է հիմայ. խղիկ մը կը բարձրանայ այրուած մեծ տան մը աւերակին մէջ տեղ. ձիւնը ծածկած էր այն տանը աւերակները՝ որուն տակ մնացած էին անշուշտ թշուառ ընտանիքին արցունքները ու հառաչները:

Այդ խեղճ ու խարխուլ խղիկին մէջ ցուրտ առաւօտ մը՝ կ'արթննար մայրը իր երեք որդիներուն հետ. թշուառ որբավար մ'էր ան. քիչ օրեր առաջ իր տանը հրդեհուելու տեսաւ և անոր բոցին լուսով իր ծնկներուն վրայ դիտեց իր էրկը ու անդամախի որդին, որոնք Քիւրտերէն վերաւորուած՝ մոխիրին հետ արիւններն ալ ժա-

հանգութիւն թողով՝ աչքերնին վերջին անգամ մ'ալ բացին ու մարեցան տանը բոցերուն հետ, և այնպէս անշնչացան:

— Վազ չեկա՞ր գիշերը Ամերիկայէն, Արմենակ, կը հարցնէր մայրը արցունքով: Իրբեւ շարունակութիւն մը երէկ իրիկուան վէճին:

— Չէ՛, մայրիկ. մեր տունը կանգնելու յոյս անոր վրայ դրած եմ. անոնք որ այդ աշխարհը կ'երթան՝ կը հարստանան և տուհներ կը շինեն քանի մ'ամսուան մէջ:

Արմենակ նոյն օրը ճամբայ պիտի ելէր, ինչպէս խօսած էր մօրը հետ՝ փողքիկ Լեւոնիկ եղբայրը՝ կարինի մէջ բարեսիրտ եւրոպացիներուն պիտի յանձնէր՝ որ զայն խնամէին, ուսումն և կամ արհեստ սովորեցնէին, պայմանաւ որ վերջը նորէն իրենց յարկը դարձնէին: Այդ ժամանակէն արդէն սկսած էին Եւրոպացիք, մանաւանդ Անգղիացիները և Ամերիկացիները, հայ որբեր խնամել, որոնց բարեսիրտութիւնը իր զեղծմունքն ալ ունեցաւ: Արմենակ ու մայրը, հոգեզառակ տխուր ձեւին տակ՝ ուրիշներու խորհրդով քաջաւերուած՝ Լեւոնիկը օտար յարկին տալ յանձն առին. միշտ գեղջկական բարեմտութեամբ, որ բնականաբար դիւցազնութիւն մօր մը տարօրինակ պիտի երևէր:

Այսպիսի տխուր մտածութիւններով չէր ուզեր Արմենակ իր միտքը յոգնեցնել. Ամերիկայի անունը իր ամէն գործերը լաւ հայելոյ մը մէջ կը ցուցնէր. Ամերիկա՛, ուր վիշտ չկայ, ուր ջարդ չկայ. հոն հարստանալու համար բաւ է գետին ծոխ ու գետնէն ստակ ժողվել: Այս շատ սովորական երազն էր միայն՝ որ կը հըրճուեցնէր զինքը:

Խղիկին մէջ՝ մայրական համբոյրները վերջ չէին ունենար: Թշուառ մայրը որ յոյս ունէր իր վիշտին մէկ մասը որդւոյն յանձնել՝ հիմայ պիտի թողու որ ան հեռանայ իրմէ:

Մինչդեռ մայրը, Արմենակ և քոյրը բաժանումին ցաւէն կ'արտասուէին, Լեւոնիկ անվիշտ մանկական չարութեամբ կարծես կը ժպտի իր քոյրիկին արցունքներուն վրայ:

Ձիւնը դադրած է հիմայ. բայց ամպերը բեռնաւորուած կ'երևին: Վերջին անգամ մ'ալ կ'արտասուեն ու կը մեկնի Արմենակ գրեթէ ամէն վայրկեան ետեւը դառնալով ու յուսալով որ իր ամէն մէկ նախածրէն՝ մայրիկը նոր սփոփանք մը պիտի առնու: Պատանին շուտով կտրեց ձմրան կարճ հորիզոնը, և վերջին անգամ մ'ալ իր մօրը նայեցաւ ու միայն հագիւ կրցաւ նշմարել իրենց խղիկը, որ քիչ օրերէն պալատի պիտի փոխուէր. նոյն բոպէին մայրիկն ալ իր դստեր դարձաւ, և

— Աստուած հետեւնին... ըսաւ, ու գնաց խղիկին մէջ քաշուելու:

Դեռ կէսօր չէր եղած՝ երբ սկսաւ ձիւնել. բեռնաւորուած երկինքը անհոգ ու անկարեկից՝ կը խազէր միշտը իր ամենամեծ ձիւնի հատիկներով. որոնք թէեւ դանդաղ գետին կ'իյնային, բայց այնու՝ փոխանակ զթութեան՝ անհոգութեան երեւոյթը կու տային այդ ընկնող հատիկներուն: Այդ միշտցին էր՝ որ տասներօթը տարեկան պատանի մը, թխազոյն դէմքով ու սեւ մազերով, ճակտին վրայ մտածկոտի կնճիռներ, բորիկ ոտքերով՝ անվախ կը քայլափոխէր պնդացած ձիւնին վրայ: Արմենակն էր՝ ձիւնին մէջ քրտնած. մինչդեռ Լեւոնիկ՝ կապուտացած կը զողզողը իր ուսին վրայ: Շունչ մ'առաւ պատանին՝ տեսնելով Էրզրումի մինարէները, որոնք ձիւնեղէն հորիզոնին վրայ կ'ուղղուէին դէպ ի ամպերը: Էրզրումը, որ Ամերիկայի չափ անուշ կը հնչէ իրեն. ան՝ շատ յիշատակներ ունէր այդ քաղքէն. իր հայրը շատ բաներ ըսած էր այդ քաղաքին մասին և ընծաներ բերած էր իրեն, և այն հինցած զգեստը զոր հիմայ կը կրէ վրան՝ հայրիկը Էրզրումէն գնած էր:

Էրզրումի փողոցներուն մէջ սկսաւ շփոթած պտուղի Արմենակ. պէտք էր ձեռք կարկառու ուրիշին՝ փողքիկ ողորմութիւն մ'ուզելու համար. քանի անգամներ քայլերը հարուստի մը ուղղեց անոր ձեռք երկնցնելու համար, բայց չհամարձակեցաւ. սակայն Լեւոնիկն ալ անօթի էր, և լացը չէր դադրեցնէր:

Երբ սրճարանի մը բովէն կ'անցնէր՝ լսեց որ անոր տէրը հայերէն կը խօսէր. սրտին մէջ յուսով և դէմքին վրայ ամէշկոտութեան գծով մը՝ սրճարանին դուռը բացաւ .

— Ուֆ ձանձրացուցիչ աղաւանդ , կրկնեց սրճարանին տէրը բարեկացած , բռնակի և ցեխոտ ոտքերով ալ ներս կը մտնէ սրճարանս աղոտութիւն համար ... դուրս , դուրս ...

— Աստուծոյ սիրոյն , հայրենակիցդ եմ . այդպէս մի՛ նեղանաւ . թշուառ մ'եմ , այս փոքրիկ եղբորս համար առաջին անգամ կը փորձեմ ողորմութիւն մը խնդրելու . ըսաւ Արմենակ՝ աչքերն առանց վերցնելու :

— Ո՛վ գիտէ որուն զաւակն է այդ , որուն միջոցով կ'ուզես մի քանի դրուշ շահիլ , խեղճ պզտիկը կը զողողայ ...

— Աղա , եղբայրս է , որր մը , անօթի է :

— Գնա՛ , գնա՛ աշխատէ՛ ու ստակ շահէ :

— Կ'ուզեմ աշխատիլ , գործ կը փնտնեմ :

— Ամերիկա շատ գործ կայ կ'ըսեն , հոն գնա :

— Ես ալ հոն պիտի երթամ , բայց մուրաւով . աղա մի քանի փարա տուր հօրդ հոգւոյն :

— Մանրուք չունիմ . . . Հայրս ալ մեռած չէ :

— « Մանրուք չունիմ » կրկնեց Արմենակ . « Արդեօք Ամերիկա ալ այս խօսքը պիտի ըսեն ինծի . չէ՛ , անոնք մեծ ստակներ կու տան » ըսաւ ինքնիրեն , ու զուլ խը կախած դուրս ելաւ անկից :

Արմենակը մեթուեցաւ ասկից , և սրճարանին տէրը այն ատեն ողորմիլ խոստացաւ՝ երբ իր հայրը վախճանի :

Ուրիշ սրճարանի մը մօտեցաւ . հոն սիրտ չըբաւ մտնել , վասն զի ինչ որ կըցաւ գուշակել անոր տէրը տաճիկ մ'էր . և ի՛նչպէս ձեռք երկնցնէր անոր՝ որուն ազգակիցները իր տունը այրեցին , ինչքը յափըշտակեցին , հայրն ու եղբայրը սպաննեցին :

Ներսը գլխարկով մարդիկներ կային , որոնք պէտք էին եւրոպացի ըլլալ և քրիս-

տոնեայ , թերեւս հարուստ Ամերիկացիներ էին , որոնք պիտի զթային իրեն . ապա , հով էր :

Արմենակ երբ « մտնեմ չմտնեմ » կ'ըսէր ինքրեն՝ մէկը քսան փարայ երկընցուց . — Ես չըսի՛ , այսպէս կ'ըլլան Ամերիկացիները , դեռ իրենց ձեռքս չերկընցած՝ քսան փարայ կու տան , հապա եթէ ողորմութիւն ուզեմ . . . Վերջը իմացաւ խեղճ պատանին թէ այդ երկու մկարյիքները երկնցնողը սրճարանին տաճիկ տէրն էր , երբ ներսի աղանթէն փառա մ'ալ չկըցաւ առնուլ :

Այդ սրճարանին մօտն էր փառաւոր պալատը՝ որուն դրան վրայ դրոշմուած իրեն անծանօթ գրերէն՝ գուշակեց թէ ան Եւրոպացւոյ մը ընակարանը պիտի ըլլար , և բարեբախտաբար դուռն ալ բաց էր . զայն իր զողողացող ձեռքով քիչ մը հրեց և հոն ապակեայ սենեկին մէջ տեսաւ կին մը՝ որուն կօշիկները կը փայլփլէին և մեծ տաքսէ զգեստները արեգական չափ աղաւթին աչքերը կը շլացնէին . շատ մը մատանիներ՝ մատներուն վրայ . փափուկ ձեռնոցներ սեղանին վրայ և վերնագգեստ մը բով . զվարկը բռնաւորութեամբ էր տեսակ տեսակ շինծու պտուղներով և ծաղիկներով , և վրան ալ սիրամարգի փետուրներ կը շարժէին . . .

Այդ կինը՝ հոն անկիւնը միայնակ էր . իր դիմաց սակայն երկու թուով ըմպելիներ և անուշներ դրուած էին . զիրկը բան մը կար՝ որուն հետ կը զբաղէր . անշուշտ իր որդին պիտի ըլլար , որուն չէր խնայեր ժպտներն ու գուրգուրանք :

Արմենակ աչքին տակէն դիտեց զայն , և ցուրտէն ստաած շրթունքները Լեւոնիկին այտերուն մօտեցուց . Զգածուած էր պատանին : Մօր մը գուրգուրանքը ու համբոյրները որ տեսաւ դէպի իր որդին՝ իր աչքերէն արցունք բերին . — « Լեւոնիկ , ըսաւ ան , դու զրկուած պիտի մեծնաս մայրիկին համբոյրներէն » : Այս գողտր զգացումը արցունքներ թափեց Արմենակին աչքերէն . և նա իր պատըռտած և աղոտ թեզանիքով իր մարգարտեայ կաթիլները

սրբեց։ Արցունքներ որոնք իր սրտէն քա-
մուեցան և մնացին կեղտոտ լաթի մը վրայ
չորնալու և ոչնչանալու համար։

Արմենակ աչքերը սրբելէն հտը՝ դեռ
աւելի մօտեցաւ ապակեայ դրան, և զար-
մանքով մը տեսաւ տիկնոջ գրկին մէջ շնիկ
մը, որ անոր փայփայանքներուն տակ
կատակներ կ'ընէր։

Շնիկ մը, ստոր արարած մը համա-
րուած շատերէն, ան՝ տիկնէն մը կը սի-
րուէր։ Լեւոնիկը գրեթէ մերկ՝ կը դողդաղ
Արմենակին ուսին վրայ, տիրոջ մօտ այդ
շնիկը տաքուկ գրկի մը մէջ է։ Վզին վրայ
մի քանի ոսկիներ կը փայլէին, կունակին
վրայի թւորքի նման զգեստը ոսկի ծոպե-
րով եզերուած էր։

Չմտ գիտեր, առաջին վայրկենին երբ
տիկինը փոքրիկ Լեւոնիկը տեսաւ կիսա-
մերկ, և Արմենակ՝ շնիկը տիկնոջ փայ-
փայանքներուն ներքեւ, ո՞վ աւելի խղճաց
զիմացինին վրայ։ Ապահով միամիտ Ար-
մենակը։ Թշուառ պատանին մոռցաւ հոն
խղիկին մէջ իր որբեվարի մայրը և որբ
քուրիկը. և կարեկցական նայուածքով
վայրկեան մը համը մնաց դռնէն դուրս,
ցաւելով տիկնոջ վրայ՝ որ զաւակէ զուրկ
մնացեր էր — ինչպէս որ կը մտածէր ինքն
Արմենակ, ու իր սէրը և գուրգուրանքը
փոխանակ մանկան մ'ընծայելու՝ ստի-
պուեւր էր շնիկի մ'ընծայել։

— Ո՛րքան գութ պիտի ըլլայ այս
կնոջ սրտին մէջ, կ'ըսէր Արմենակ ինքի-
րեն, այնքան յորդ՝ որ մինչեւ շնիկն իսկ
սիրելու կը հասնի։

Եւ հիմայ՝ փոխանակ արցունքոտ աչ-
քերուն՝ տօգոյն դէմքին վրայ յուսով զը-
ծուած ժպիտով, թշուառի անմեղ աչքերով
ապակեայ դուռը բացաւ։

Տիկինը նամակի մը մէջ ընկզմած էր.
տօգոհ դէմքով նշան ըրաւ Արմենակին որ
զինքը չխանգարէ. և Արմենակ երբ սե-
նեկին կահկարասիներուն վրայ զարման-
քով ու ապշած կը նայէր և իր ապագայ
տունը ասոր վրայ ձեւել կը մտածէր, Լե-
ւոնիկը՝ որ մէկ ձեռքով իր եղբոր գլուխը
բռնած էր անոր ուսին վրայէն չխնայու-

ապահովութեամբ՝ միւս ձեռքը երկնցույց
դէպ ի տիկնոջ գլխարկը՝ ուրախութեան
ճիչ մ'արձակելով. ուզեց անոր վրայի
պտուղներն առնուլ։ Այդ վայրկենին Ար-
մենակ իր կիսամերկ բազուկը կարկառեց
դէպ ի տիկնոյն, ու կեցաւ առանց խօսք
մ'ըսելու։

Տիկինը՝ նամուկը ժպիտով կնքեց և երբ
Արմենակին կիսամերկ ձեռքը իրեն կար-
կառուած տեսաւ՝ թթուած երեսով նայե-
ցաւ անոր, և զգուանքի աչք մը տալէ վերջ՝
իր շնիկին դարձաւ և շարունակեց զայն
շոյիլ ու փայփայել. և կարծես ի հոնուկս
իր դիմացի թշուառներուն՝ համարյոյնե-
ր տուաւ անոր գլխուն և ըթին։

Այդ համարյոյններն ո՛րքան դառն էին
տեսնողներուն։ Տիկինը ամէն անգամ որ
շրթունքները շանը կը զպցնէր՝ դողդաղ-
ցող, աղքատ, բայց սիրուն փոքրիկ Լեւո-
նիկին դիմաց՝ կը զգար Արմենակ որ ան
միանգամայն սուր՝ ակուանքով իր սիրտը
կը խածնէր։

— Ողորմութիւն մը, բարի տիկին —
միմօաց վերջապէս Արմենակ։

Կնոջ դէմքին վրայ ո՛ր և է գութի ար-
տայայտութիւն չտեսնուեցաւ, ան հայերէն
չէր հասկնար. անգղիացի էր։

— Հայ չեմ, տաճկերէն խօսէ, ըսաւ
տիկինը հրամայական շեշտով։

— Ողորմութիւն, կրկնեց տաճիկ լի-
զուով։

— Հայերդ ալ ողորմութիւն ուզելէ չէք
դադրիր. ըսաւ և տասնոց մը երկնցույց։
Սակայն Լեւոնիկ աչքերը չէր վերցըներ
գլխարկին վրայ եղած պտուղներէն. և եր-
բեմն փորձեր կ'ընէր երկու ձեռքով յափը-
տակելու։ Տիկինը գլխաց վերջապէս անոր
ալ, և շնիկին անուշեղէններէն փոքր մաս
մը տուաւ։ Արմենակ շնորհակալ եղաւ, և
ասոր վրայ սիրտ առած իր ու մօրը ծրա-
գիրը այս կնոջ հետ ուզեց իրագործել։

— Տիկին, ըսաւ, կ'իմեալ որդի չու-
նիք։ Եւ Ամերիկա պիտի երթամ. Աստու-
ծոյ սիրոյն՝ կարելի չէ՞ սա փոքր եղբայրս
ձեր գթութեան յանձնեմ։

— Ես աւելորդ ստակ չունիմ. Հայե-

րուն օգնելու համար միլիարներ չեն բաւեր :

— Տիկին ողորմութիւն մ'է որ պիտի ընէք. ողորմութիւն մը՝ ինծի ու փոքրիկ եղբորս : Որը քչիկ մը հացով կը բաւականանայ :

Տիկինը կրկին դժկամակեցաւ :

— Տիկին, շնիկդ աւելցուցով կրնայ ապրիլ այս որբը, ըսաւ. և այսքան նուաւ տանալէն ետքը՝ չկրցաւ ալ իր զգացումը զսպել. անոր ոտքը ինկաւ ըսելով.

— Քու ձեռքդ է երկու թշուառներու կեանքը . . .

Բարեբախտաբար քիչ վերջ տիկնոջ ծանօթ մէկը ներս կը մտնէր. վայրկեան մը իրենց լեզուով խօսեցան, ուսկից բան մը չհասկցաւ Արմենակ. բայց վերջը ինչ որ իրազործեցին՝ անշուշտ իրենց խօսակցութիւնն էր :

Անգղիացի տիկինն յանձն առաւ որդեգրել Լեւոնիկը, սակայն՝ ոչ թէ գթաց փոքրիկին, կամ զգածուեցաւ Արմենակին արցունքներուն դիմաց, այլ վասն զի գեղեցիկ դէմք մ'ունէր Լեւոնիկ, որուն վրայ երկու կապոյտ աչքերը շատ բան կ'արժէին, և որոնք անշուշտ շնիկէ մ'աւելի համակրելի կ'ընէին զինքը : Լեւոնիկը որդեգրելուն մէջ նիւթական շահ մը նկատեց, և իրեւ ապրանք մը գնեց զայն՝ տարիներէ վերջ կրկին գնով զայն ծախելու դիտումով : Եւ հիմայ ամենայն սիրով այնքան ողորմեցաւ Արմենակին՝ որ նա պիտի կարենար ինքզինքը Ամերիկա ձգել : Ասկից վերջ պատահին միամտութեամբ իր գիւղին ու մօրը անունն ալ տուաւ անոր՝ որ քանի մը տարի վերջ զայն կրթելէն յետոյ իր մօրը յանձնէ :

Հ. Մ. ՊՈՏՈՒՐԵԱՍ

Շարայարեյի

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՏԻՔԵՐԻՍԻ ՆԱԽԱՎԱՐՆ

(Շար. տե'ս էջ 392)

ԳԼՈՒԽ Դ.

ՎԱՆԵՐԻԱ ԵՒ ՄԱՐԿԵՂՂՈՍ

Մեր պատմած դէպքերէն երեք օր վերջը՝ Մարկեղոս հանգստւ կեցեր էր վաղերիայի սենեկին մէջ, և թէպէտ դէմքն դեռ բոլորովին աժգոյն՝ բայց ոյժն քիչ մը վրան եկած էր, և իր թեթեւ բնաւորութեամբ կը ծծածաղի անցուցած վտանգին վրայ և կ'ուզէր նոյն իսկ այն իրիկունը երթալ Արմիւտէի ճամբուն վրայ գտնուող ճաչաւրանը՝ և պատմել զլիտէն անցածը իր բարեկամներուն :

Վաղերիան ալ նստած էր եղբօրը քով, և ժաւանակ անցնելու համար՝ կը զուարճանար կապիկով մը՝ որ իր գոգը ելած էր, և փղոսկրէ հողմահարով մը զարնելով անոր՝ տղու պէս կը ծիծաղէր :

Երկու երիտասարդներն սաստիկ կը ձանձրանային և ինելիքնին չէին գիտեր, երբ չընապաւտուած չէին ըլլաւ պատառաբանութիւնով՝ որոնք կը լափէին իրենց կերակուրները և վաղերիա և Մարկեղոս բոլորովին ինքրենց ձեռք մնացած՝ աւելի արգահատանքի արժանի էին քան թէ պարսաւանքի : Հողմի մէջ ծնած էին և պատիկուց հօրմէ որք մնացած. նոյնպէս մայրերին ալ վախճանեւր էր ծաղկահասակ. բայց մեռնելէն առաջ թուղթ մը գրելով Դաղմատիոյ մէջ գտնուող իր մէկ հատիկ եղբօրը՝ յանձնէր էր անոր իր զաւակները, գորոնք հիմկուհիմայ կը թողուր թզուկին պահպանութեան ներքեւ՝ պատուիրելով որ տանի և իրենց մօրերօրը յանձնէ զիրենք :

Հանգստեալ կնոջ եղբայրն անառակ երիտասարդ մ'ըլլալով՝ ձանձրանալի եկաւ իրեն որբերը քովը պահելը, և որպէս զի վրայէն նետէ՝ քանի մը տարի վերջը ուզեց Հողմի դիկել զանոնք, պատուրակ բռնելով թէ Դաղմատիոյ պզտիկ քաղքի մը մէջ չէին կրնար անոնք իրենց ազնուատուութեան արժանաւայելի կրթութիւն ստանալ : Ուստի ծախել տուաւ իրենց ծնած տունը՝ որպէս զի անոր տեղ ուրիշ աւելի մեծ ու փառաւոր տուն մը գնէ, և միանգամայն ուզելով որ Մարկեղոս և Վաղերիա իր ընտանեկան անունը կրեն՝ զանոնք որդեգրեց իրեն և վերջը Հողմի ճամբէն, և ամէն ամիս մեծ գումար մը կը զրկէր՝ որպէս զի անով կարենան ապրիլ իրենց բարձր աստիճանին համեմատ :

Երկու երիտասարդներն առաջնորդ չունենալով՝ մեծցան իրենց քրահանգիով, վասն զի այլ